ARCIHATRO COELESTI,

Duce & Auspice,

DISPUTATIO MEDICA

De

DYSENTERIA

Quam

SUB PRÆSIDIO

Clarißimi & Excellentißimi

VIRI

DN. IOHAN. RUDOLPHI SALTZMANNI, MEDICINAE DOctoris Experientissimi, Archiatri Fœlicissimi, Inclytæ Argentoratensium Academiæ Professoris Celeberrimi, Præceptoris sui observanter colendi,

Publicæ φιλιάτρων censuræ submittit

JOHANNES Frey/ SEBUSIENSIS.

Mense ~~*Iulio*~~ Augusto *die* ~~30.~~ 2.

ARGENTORATI,

Typis FRIDERICI SPOOR.

ANNO M DC XLVII.

Σὺν Θεῷ

DISPUTATIO MEDICA

De DYSENTERIA.

Thes. I.

INtestina variis affici modis, variisque obnoxia esse morbis notum est; Inter hos affectus etiam Dysenteria numeratur, de qua cum in præsentiarum agere sit animus, ejus naturam & essentiam breviter examinabimus, deinde quibus modis, vel remediis profligari, præcaveri & mitigari possit, breviter adjiciemus.

II.

Malum hoc teste *Galeno 6. de loc. aff. c. 2.* nomen accepit à parte affectâ & læsâ, nempè ab intestinis, quæ Græcis τὰ ἔντερα dicuntur; & appellatur tum à Græcis, tum à Latinis Dysenteria. Germani ob fluxum sanguineum nominant, die rothe Ruhr/das rothe Weh/ die Darmruhr.

III.

Cum verò vocabulum sit ἐκ τῶν πολλαχῶς λεγομένων, ideò ne fiat confusio, maximè necessarium est, ut *Galenus monet 6. de placi-*

tis ab

tis ab initio, accuratè ſingula nomina, qua de re dicantur, definire: quod etiam facit 2. *de ſimp. med. fac. cap.* 2. ne, ut *idem Galenus habet* 3. *de ſimpl. med. fac. cap.* 2. dùm confuſa eſt nominis acceptio, rei quoque confundatur notitia: quid hoc nomine intelligamus, explicare.

IV.

Sumitur autem hæc vox ab artis noſtræ Proceribus vel Generaliter & latè, vel ſpecialiter & ſtrictè.

V.

Generaliter Dyſenteriæ vocabulo notatur, ut *Galenus annotat* 3. *de ſympt. cauſ. cap.* 2. 1. Fluxus cruentus, qui fit, vel ob abſciſſum aliquod membrum, vel ob ſuppreſſionem menſium, & hæmorrhoidum, vel etiam ob ſuppreſſam conſuetam hæmorrhagiam. 2. Fluxus ille, qui eſt inſtar loturæ carnium recens mactatarum, ob hepatis imbecillitatem, coquendique debilitatem. 3. Ea dejectio, quæ ſplendens, atque nigra eſt, ob ſanguinem in hepate, vel circa lienem aduſtum, vel melancholico humore tinctum. 4. Quivis alvi fluxus p. n.

VI.

Nos miſſis jam dictis ſignificationibus, ſpecialiter, & ſtrictè ſumptam Dyſenteriam ſic definiemus, quod ſit alvi dejectio frequens, cruenta & purulenta, non ſine ventris dolore & torminibus, à materia acri, & inteſtinis peculiariter infeſta, eâque erodente ortum habens.

VII.

Ex data definitione colligitur, Dyſenteriam eſſe quid præter naturam; Cum autem tria ſint, quæ corpori noſtro præter naturam accidunt, morbus ſcilicet, cauſa morbi, & ſymptoma, ad quodnam horum referendum ſit, genus in definitione poſitum monſtrabit.

VIII.

Dicitur enim excretio, ſive dejectio alvi, unde patefit, quod ad ſym-

ad ſymptoma ,& quidem tertiam ejus ſpeciem pertineat , nempè ad vitia excretionis, quorum materia peccat , tum tota ſubſtantia, quando portiones inteſtinorum inſtar ſquamarum reijciuntur, tum qualitate,dum multis modis,verbi gratia,viſciditate,ſalſedine, colore, acrimonia, & ſimilibus à ſtatu naturali abeſt; tum quantitate,cum pauciora, vel plura excernuntur quam fas eſt.

IX.

Afficiuntur hoc in affectu primario inteſtina , modo tenuia, modo craſſa, modo utraque ; Secundario verò , & per conſenſum etiam aliæ partes, verbi gratia. epiploon, ventriculus, thorax,nonnunquam etiam pulmo.

X.

Quæſtio hic incidit : Vtrum .omnia inteſtina ſimul inflammari & exculcerari queant? Vbi nonulli ſunt, qui negativæ ſubſcribunt. Nos ſub affirmantium vexillis militaturi,ſtatuimus in vigore huius mali omninò fieri poſſe. Quod tamen non ita accipiendum eſſe volumus, ac ſi tota,& omnis inteſtinorum ſubſtantia ubique exulceretur, ſed quod ſaltem quædam eorum partes vitio hoc corripiantur , & inficiantur.

XI.

Sequuntur cauſæ, quæ ſunt vel Remotæ , vel Proximæ , & Remotæ ſunt vel externæ,ſeu Procatarcticæ, vel internæ & antecedẽtes ſeu προηγȣμέναι, proximæ ſunt vel conjuncta vel continentes.

XII.

Ad externas ſeu procatarcticas referimus res illas , quæ à Medicis dicuntur non naturales: Vbi primò occurrit aër ambiens,cum enim ſecundum *Avincennam l.1. Fen. 2. doct. 2. ſum. 1. cap. 2.* ſit elementum , & veluti pabulum noſtri corporis , mirè etiam illud alterare poteſt , & pro ratione temperiei , hunc vel illum morbum producere valet.

XIII.

Hyems ſicca & aquilonia, (iuxta *Hipp. ſ. 3. Aphor* 11.) ver autem pluvioſum & auſtrale ſi fuerit, neceſſum eſt æſtate febres acutas fieri, & ophtalmias, & dyſenterias. *Ead. Sect. Aphor.* 16. Per aſſiduos imbres morbi magna ex parte oriuntur, cum febres longæ tum alvi fluxiones, putredines, comitiales, apoplexiæ, anginæ. Per magnas autem ſiccitates, tabitudines, lippitudines, articulorum dolores, urinæ ſtillicidia & inteſtinorum difficultates.

XIV.

Non tamen in nudis qualitatibus hiſce eſt ſubſiſtendum, latet enim aliquando (ut cum Sennerto loquar) in aëre *τὸ θεῖον Hipp.* malignitas, & venenoſa quædam qualitas primis iſtis potentior, à qua dyſenteria, præſertim contagioſa ut plurimum cauſatur.

XV.

Eſt porrò cibus & potus, qui facile in eiuſmodi acres & mordaces humores converti, illamque qualitatem venenatam, vel acrem adipiſci poteſt, ut ſunt fructus autumnales, facilè putreſcentes, pruna, nuces, fructus item immaturi, nimius eſus uvarum, largior muſti potio, & quæ ſunt eiuſmodi alia.

XVI.

Poſſunt huc quoque referri Pharmaca venenata & erodentia, cuiuſmodi ſunt Arſenicum, Antimonium, Hydrargyrum. Purgantia item vehementiora ut colocynthis, Helleborus, Scammonium, Turbith &c. imò etiam purgantia mitiora, ſi nimirum in maiori quam fas eſt doſi, & ſæpius uſurpantur & exhibentur.

XVII.

Inſuper vigiliæ nimiæ, ſomnus immoderatus, exercitia vehementiora, otium, vacuationes conſuetæ retentæ, ſuppreſſa menſtrua, ſuppreſſæ hæmorrhoides, animi pathemata vehementiora, ut

quæ

quæ omnia ad inquinandos humores valent, sub causis Dysenteriæ remotis contineri queunt.

XVIII.

Internam eamque antecedentem causam statuimus omnes humores in corpore existentes, non quatenus tales, sed quatenus accepêre vitiosam hanc dispositionem, ut non solum alvum concitare, sed etiam intestinorum unitatem solvere, eaque exulcerare valent, atque sic etiam causæ conjunctæ læsionis intestinorum & proximæ naturam induunt.

XIX.

Humores verò isti, vel à toto corpore, vel ab aliqua duntaxat illius parte ad intestina confluunt, ibiq; noxam pariunt, vel in ipsis intestinis generantur.

XX.

Cum de causis actum sit, ad signa nos convertimus, quæ Medicorum schola dividit in Diagnostica, & Prognostica. Et illa rursus in παθογνωμονικὰ, quæ vel affectum in genere, vel ejus differentias produnt, & αἰτιογνωμονικὰ quæ causas eiusdem aperiunt.

XXI.

Signa Diagnosticá pathognomonica quod spectat, ea è *Galeno l. 6. de loc. aff. cap.* 2. hæc sunt: Primo biliosa, & mordacia excernuntur, quibus deinde interaneorum abrasa sequuntur; Postea verò paulum cruoris simul dejici videtur, quando videlicet ipse affectus jam Dysenteria censetur. Adsunt præterea circa tempus excretionis vehementes dolores & tormina, aliquando pinguia, progressu temporis ramenta, particulæque interioris tunicæ intestinorum, una cum excrementis cruentis & purulentis per alvum dejiciuntur.

XXII.

Sub Diagnosticis quoque comprehendi queunt signa distin-

ctiva, quæ tum Dysenteriam ab aliis affectibus distinguunt, tum locum affectum indicant, num in tenuibus an crassis malum hæreat intestinis.

XXIII.

A fluxu hepatico distinguitur, quia hic duorum aut trium dierum intervallo evacuatio supprimitur, postea affatim redit, excernunturque excrementa, in quibus tamen nihil abrasi videre licet, in Dysenteria verò, neque affatim, neque ex longis temporum intervallis, sed cum frequenti, & sæpè redeunte conatu laborantes dejicere consueverunt.

XXIV.

Mentitur etiam aliquando Dysenteriã abscessus in intestinis ortus, uti *Aet. tetr.* 3. *serm.* 1. *cap.* 42. testatur, ad cuius eruptionem eliquationes aquosi puris consequuntur, unde imperiti Dysenteriam esse judicant. Verum si iuxta citatum Authorem sequentia observabimus signa, facilis erit dignotio. In absessu enim semper dolor pulsatilis præcedit iuxta locum affectum innitens: neq; morsus neq; decursus adsunt, quales in Dysentericis præcedere consueverunt. Deinde mutatione in suppurationem incipiente, rigores inæquales consequuntur, febresque circa vesperam maximè irruentes: Postea ubi perfecta humidi mutatio fuerit facta, omnes molestiæ minores fiunt, vehementesque dolores remittunt: deinceps eruptionis tempore accedente, rursus dolores intenduntur, aliquando autem perfecta ventris adstrictio adest. In Dysentericis autem nihil tale oboriri cernimus.

XXV.

A tenesmo *Galenus, cap.* 2. *l.* 3. *de Sympt. caus.* Dysenteriam distinguit: Tensionis enim vehementia Dysenteriam longè superat, quibus addi potest, quod dolor solùm sit in intestino recto, quod desiderium dejiciendi sit assiduum, & plerunque inane, in Dysenteria vero non tam crebrum, dejectio verò major.

A diar-

XXVI.

A Diarrhœa denique differt, quod hic fluxus ſit frequens & copioſus, abſque manifeſto dolore, ſine inteſtinorum exulceratione, & proinde ſine ſanguinis admiſtione. In Dyſenteria verò planè contrarium accidere videmus.

XXVII.

An tenuia, an craſſa affecta ſint inteſtina, indicant dolor, tempus exitus excrementorum, & mixtio ſanguinis, & purulentæ materiæ cum excrementis alvi. Nam ſi dolor adeſt acutiſſimus, nec alvus ſtatim poſt tormina evacuatur, cruor item & purulenta materia exactè cum ſtercoribus eſt mixta, tenuia laborare ſtatuendum eſt. Si contrarium accidat, craſſa affecta ſunt; cum enim magis ſint carnoſa, propioraque excretioni dicato loco, dolor non ita vehemens eſt, à torminibus ſtatim ob viæ brevitatem fit excrementorum dejectio, quibus cruor vel purulenta materia, aut ſupernatat, aut ſaltem extra adhæret.

XXVIII.

Ad *αἰτιογνωμονικὰ* veniendum, quæ nobis humorem infeſtantem & exulcerantem inteſtina indicant, Sumuntur ab excrementorum colore, nam ſi citrina bilem, ſi albida pituitam, ſi viridia & nigricantia atrabilarium humorem mali cauſam eſſe oſtendunt; ubi tamen ſemper obſervandum temperamentum, ſexûs, ætas, anni tempus, victus, regionis atque aëris conſtitutio. 1. *Aphor.* 2. *&* 17.

XXIX.

Gradus Dyſenteriæ ſequentia ſigna aperiunt: ſi adipoſa quædam exiguo cruore perfuſa excernuntnr, primum; Si ſuperficies interior tenuis, quæ ramentis ſimilis, egeritur, ſecundum; Si denique veluti carunculæ dejiciuntur, tertium Dyſenteriæ gradum dicimus. Et hic ultimus gradus juxta *Hippocratem* 4. *Aphor*. 26. eſt Lethalis.

Progno-

XXX.

Prognostica signa, quæ nobis futura de hoc malo præsagiunt, ex privatis notis sic distinguemus : 1. ex loco affecto. 2. ex natura causæ. 3. ab adiunctis affectibus. 4. ab excretis. 5. ab ægri natura & dispositione.

XXXI.

Quantum ad locum affectum attinet, Dysenteria, quæ est in tenuibus intestinis, periculosior, curatuque difficilior existit illâ, quæ in crassis, partim ob magnitudinem, multitudinemque vasorum, partim ob nervositatem & membranositatem, partim etiam ob ventriculi vicinitatem, qui tum ab ascendentibus vaporibus, tùm ab intéperie intestinorum facile lædi potest, ut cibi fastidium, nausea, vomitus, & per consequens virium dejectio (quas tamen conservare secundum *Galen.* 9. *m. m. cap.* 13. nil aliud est, quam vitam ipsam conservare) consequi possit. Et si *Hippocrati* 4. *Aphor.* 26. credimus, persecta vesica, cerebro, corde, septo transverso, aut ventriculo, aut jecinore, lethale.

XXXII.

Ex natura causæ ita judicamus : Quo deterior conditio humoris peccantis, eo pejor Dysenteria. Lethalis est quæ ab atra bile incipit 4. *Aphor.* 24. *Gal. l. de atra bile.* Non enim multum differt à cancro exulcerato, qui cum in exterioribus partibus curatu difficilis sit, multò magis in interioribus erit. *Aetius tetr.* 3. *serm.* 1. *cap.* 43.

XXXIII.

Mala quoque est Dysenteria, quæ fit à Syncera deiectione. 7. *Aphor.* 23. Pessima si fiat à pituita salsa. *Gal. in comm. Aphor.* 12. & si excrementa porri speciem habeant, sintque nigra, plurima, varia & graveolentia. *Aetius tetr.* 3. *serm.* 1. *cap.* 43. Quanto enim ipsorum colores pravi fuerint plures, eo deterius. 4. *Aphor.* 21.

XXXIV.

At ab adiunctis affectibus, qui Dysenteriam vel præcessere, vel concomitantur, vel sequuntur, hæc prædici queunt. Quo magis accedunt ad naturam causæ, eo pejus. Lienosis Dysenteria superveniens bonum. *6. Aphor.* 48. A mania Dysenteria, aut hydrops, aut ἔκστασις, bonum. *7. Aphor. 5.* Ructus aut crepitus ventris Dysenteriæ superveniens bonum; Bona quoque est excrementorum non in deteriora facta mutatio *2. Aphor. 14.*

XXXV.

Malum contra in longis Dysenteriis cibi fastidium, & cum febre pejus, *6. Aphor. 3.* Graves sunt Dysenteriæ, quæ cum vehementi inflammatione oboriuntur, quæque cum febre & deperditione appetitus. *Aet tetr. 3. serm. 1. cap. 43.* Quæ post abscessuum eruptiones Dysenteriæ fiunt, graves sunt. Idem l. c. Singultus Dysenteriæ superveniens, ut plurimum lethalis. *Sennert. l. 3. part. 2. sect. 2 c. 7.* Intempestive suppressa intestinorũ difficultas, abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis inducit. Et biliosa quidem in articulis, sanguinea verò in costis atque visceribus abscessum facit *Hipp. in Coac. Aphor. 462.*

XXXVI.

Sed & excreta aliquid præsagiunt: Quo magis recesserunt à statu naturali, eo graviorem indicant esse affectum. Excrementa alvi nigra pessima. *4. Aphor. 24.* Exitialis est dejectio pinguis, & nigra, & livida, cum odoris gravitate, *Hipp. in Coac. Aphor. 631.* Vitiosæ sunt prærubræ dejectiones, æruginosæ, quarto die apparentes, & ejusmodi sanguinis profluvia soporem inducunt. In his casibus ex convulsione moriuntur, nigris ante prodeuntibus. *Idem in Coac. Aphor. 632.* Si Dysenteria laboranti velut carunculæ exeant, lethale. *4. Aphor. 26.*

XXXVII.

Ex ægri denique natura, dispositione, ætate, sexu & viribus

quædam

quædam præſagire licet. Nam quo validior natura, quo firmiores ſunt vires, eo debilior (ſuo tamen reſpectu) eſt Dyſenteria. Mulieres quam viri, ſenes & pueri quam juvenes, & in ætatis vigore conſiſtentes difficilius curam accipiunt. *Aetius tetr.3. ſerm. 1 c. 43.* Mulieri uterum gerenti, ſi alvus nimium fluat, periculum eſt ne abortiat. 5. *Aphor.* 34. In ſumma quo plura adſunt ſigna prava, eo periculoſior eſt Dyſenteria, quo pauciora, eo curatu facilior.

XXXVIII.

Hactenus de eſſentia Dyſenteriæ, ejus cauſis, differentijs, & ſignis tam Diagnoſticis quam Prognoſticis egimus; Reſtat, ut paucis quoque de curatione agamus.

XXXIX.

Conſiſtit autem ea in legitimo, & recto ordine, atque ratione, à rerum ſalubriũ cognitione procedente, ad inventionem remediorum per ſuas indicationes.

XL.

Hic affectus, cum ſit ſymptoma, morbum ejusq; cauſã conſequẽs, propriè nihil indicat, ſed iſtis ſublatis ilicò ceſſat. Proinde tum morbum, tum ejus cauſam conſiderabimus. Et cum affectus nullus ſuâ perſiſtente cauſa aboleri poſſit, ab illa initium curationis ſumemus. Cauſa morbi ſupra eſt enumerata, ſunt quippè tales vitioſi humores, qui peculiariter eam malignitatem adepti ſunt, ut Dyſenteriam excitare, inteſtinaque exulcerare valent; atque ita qui jam fluxere ſunt evacuandi, fluentes revellendi, temperandi & derivandi. Vlcus ſolutionis unionem, abraſi & eroſi reparationem, & repoſitionem indicat.

XLI.

Præſtat hoc θεράπεια tribus ſuis ancillis, Diæta, Pharmacia, & Chirurgia, Quomodo in ſingulis procedendum, ſequentia declarabunt.

Diæta

XLII.

Diæta abſolvitur recta uſurpatione earum rerum, quas Medici non naturales vocant; Aër ad caliditatem potius quam frigiditatem inclinet, ſic enim pori cutis ſemper aperti ſervantur, ut vitioſi atque maligni vapores exhalare queant, cum alias, ſi conſtiparentur, malum ob retentionem, & repulſionem vaporum ad interiora, facile augeri, atque creſcere poſſet.

XLIII.

Cibum quod attinet, ſit ille in quantitate modicus. Eſt enim ſecundum *Galenum l.2. de med. fac.* optimum remedium cibi paucitas, hinc *Avicenna* famem biduanam commendat: Verum cum non ſolum affectus, ſed & virium habenda ſit ratio, rectius Diæta tenuiori utimur, alias verenda eſt virium dejectio.

XLIV.

Ratione qualitatis, cibus ſit quodammodo frigidus, εὔχυμος καὶ εὔπεπτος, præter vim roborandi ventriculum & inteſtina, etiam adſtrictione quadam præditus. Eſt & iſte utilis, qui viſciditatem quandam habet, & vim aliquam emplaſticam, & humorum acrimoniam obtundendi. Rejicitur omnis cibus, qui acrimoniam, ſalſedinem, & aciditatem habet, qui humectat & difficulter coquitur, qui calidus & aromatibus conditus, qui peregrinus, & cui æger non eſt aſſuetus.

XLV.

Potus ſit modicus, commendatur cereviſia pura. Vinum in hoc affectu non convenit, niſi ubi vires deficiunt, & facultas concoctrix laborat, tum enim illius uſus utilis & neceſſarius eſt. Sumendum verò vinum rubrum adſtringens, ſi neceſſum ſit, poterit aqua chalybeata dilui, vel ſyrupus cydoniorum, malor. punic. citri, ribium vel ſimilis admiſceri. Proſtant & alij potus, de quibus Practici. Convenit etiam lac, verum quando & quomodo ſit

adhibendum, disceptatur inter Medicos. Nos statuimus, primis diebus, ubi alvum movere & bilem educere cupimus, lac crudum & recens mulctum adhiberi posse. Vbi verò sistere animus est, serum vel decoctione, vel extinctione chalybis, auri, aut silicis absumendum, alias enim serum fluxum continuaret, quod hoc modo non fit; Si enim lac coquatur, serumque absumatur, omninò ventrem non subducit. *Aetius tetrab. 1. serm. 2. cap. 95.*

XLVI.

Motum quod spectat, quoniam fluxum irritare potest, vitandus est, ut & omnia exercitia vehementiora: Quies contra ámplectenda. Somno (quoniam vires reficit, fluxum sedat, & dolores sopit) indulgendum. Ab affectibus verò, animique pathematibus abstinendum, quoniam humores in corpore agitare, & conturbare valent.

XLVII.

Pharmaciæ officium in curatione hujus affectus est, ut per medicamenta 1. humores evacuet, temperet & abstergat. 2. dolores mitiget. 3. fluxum sedet. 4. ulcus mundificet, cavum expleat, consolidet, & cicatricem inducat. Quæ talia sint, ex sequentibus manifestum erit.

XLVIII.

Circa evacuationem humorum quæstio incidit, utrum purgantia in Dysenteria conveniant.

XLIX.

Fuchsius l. 2. paradox. cap. 13. Massaria & cum illis alii purgantia in Dysenteria prohibent, fulti tum Authoritate Avicennæ, qui *Fen. 4. l. 1. c. 4.* ventrem in ventris solutione solvere, plenum timoris esse dixit, tum exemplis *Hippocratis & Galeni*, qui aliquoties, ubi de Dysenteriæ curatione egerunt, purgationis nullam mentionem fecerunt; tum denique rationibus; notum enim esse dicunt,

metho-

methodo medendi contrarium, si humores peccantes ad partem affectam trahantur, quod fieret, si in Dysenteria purgaretur.

L.

Alii, (quibus & nos adstipulamur) purgatione fœliciter utuntur; moti authoritate *Hippocratis & Galeni*, experientia, & rationibus; Quando enim purgamus, humores paucioribus vicibus, minoreque mora (quæ intestinis noxia) evacuantur: natura præterea remanentes humores, quod in magna copia non amplius adsint, facilius temperare, & vincere potest: medicamenta etiam vires suas magis exercere possunt, quod non fieret, humoribus nondum abstersis & evacuatis. Vide Clarissim. *D.D. Sebizium disputat. 2. de purgat.*

LI.

Rationi quam adversarii habent ita occurri potest; Humorum ad partem affectam attractio, tum periculosa est & prohibita, cum adhuc alias vias habemus, per quas evacuatio fieri posset; cumque ita attrahimus, ut materia peccans subsistat, quod in purgatione Dysenterica non fit.

LII.

Est autem statim ab initio purgandum, ut humor intestinis adhærens, eaque exulcerans, abstergatur, & ille qui aliunde affluit, evacuetur. Vbi observandum, si materia quantitate magis in corpore peccat, tum purgatione copiosiore eam evacuare præstat. Si verò pauca sit, & solum qualitate infestet, leniter purgandum. Idem etiam locum habet, si Dysenteria orta sit ab humore atrabilario aut venenato.

LIII.

Ex his dictis facile concludi potest, non illa fortiora purgantia, qualia sunt Colocynthis, Scammonium, Turbith &c. exhibenda

da esse, sed leniora; Leniora autem illa non sint laxantia, quæ alvum jam ante laxam & lubricam offendunt, & laxiorem efficiunt, sed potius quæ aliquo modo adstringunt, ne loco curationis offensionem inducant.

LIV.

Ejusmodi medicamenta sunt Syrupus rosarum pallidarum, Myrobalani, Rhabarbarum, (quod in principio in Infusione, in progressu temporis in substantia commodè adhibetur, sine vehementi tostione, quia periculosa) folia & folliculi senæ, Mechoaca. Electuarium lenitivum, diacatholicum, tryphera persica, diaphenicum. Ex his parari possunt Potiones, pulveres, boli, syrupi, julepi, & alia, prout ægri in assumptione medicamentorum dispositio, vel Medici voluntas, atque consilium extiterit.

LV.

Non sunt omittendi clysteres, siquidem crassioribus intestinis affectis, purgantibus per os assumptis præferuntur, quoniam facilius locum affectum attingunt, eaque ratione plus virium exercere possunt. Sint in principio purgantia & detergentia, postea adstringentia & consolidantia. Vomitoria locum non habent, nisi adsit vel suspicio veneni, vel signum aliquod, materiam malignam in ventriculo contineri. Et si alias exhiberentur, materiam peccantem facilimè ex intestinis ad ventriculum retrahere, magisque eum lædere possent. Diuretica, non nisi maxima humoris maligni parte evacuata, conceduntur.

LVI.

Dolor, (qui vigilias, prostrationem virium, aliaque symptomata inducere potest, si urgeat, anodynis tollendus. Parari ista poterunt ex oleo olivarum, amygdalarum dulcium, addito sacharo, ex brodio caponum & gallinarum. Si in crassioribus intestinis existat, clysteres anodyni fiant, ex decocto hordei, altheæ, chamæmeli, verbasci, meliloti, cum adipe gallinaceo, anserino, hircino,

capri-

caprino, butyro recenti. Vbi verò dolor pertinax erit, ad narcotica veniendum; tandem summa urgente necessitate ad opiata, cujusmodi sunt laudanum opiatum, philonium, pilulæ de cynoglossa, Theriaca recens, & similia.

LVII.

Humoribus evacuatis, doloreque sedato, ad sistentia properandum: Initio tamen cavendum est, ne fluxus intempestive sistatur, gravissima enim exoriuntur inde symptomata, verbi gratia, insania, pleuritis, hydrops, vomitus sanguinis, teste *Galen. l. 7. de venæ sectione contra Eristratum, Holl rio commentario primo ad Aphor. 30. l. 6. sect. 2. Coac.* Sed elapsis quatuor aut quinque diebus demum conceditur, cum dolor atque febris remittunt. In genere de sistentibus notandum, alia medicamenta esse frigida, alia calida, respiciendum igitur erit ad excessum caloris, secundum quem nunc hæc, nunc illa applicanda.

LVIII.

Ex simplicibus habemus, radices, folia, flores, semina, fructus, cortices, gummi, aromata, & Mineralia. verbi gratia, Radices torment. plantag. carioph. prunor. sylv. bistort. pæon. Folia plantag. lysim. acetos. burs. pastor. & omnium ferè plantarum vulnerariarum. Flores, rosarum, balaustia, juli coryli. Semina portul. plant. papav. nasturtii tosta. Fructus, cydon. mala, sorba corna, avellan. lombard. Ligna, santalum rubrum, uva quercina. Cortices mori, castanearum. Gummi, thus, myrrha, mastiche. Aromata, nux moschata in cineribus tosta. Mineralia, saphyrus, Chrystallus, Terra sigill. Alumen, lapis Bezoard.

LXIX.

Fiunt ex his medicamenta tum interna, verbi gratia, Syrupi, Conservæ, Potiones, Electuaria, Extracta, Pulveres &c. Tum Externa, ut sunt linimenta, unguenta, Cataplasmata, Emplastra, Cerota, Sacculi, Fomenta, Insessus. Præter hæc passim apud Authores ma-

res maximoperè comendantur, Crocus Martis. Tinctura Smaragdi, decoctum Argillæ furnariæ, in lacte caprino vel chalybeato, pulvis leporis combusti, aqua dysenterica Quercetani, Tragœa granorum actes.

LX.

Sunt autem jam dicta medicamenta sistentia non simpliciter, sed cum aliqua cautela adhibenda. Nam uti supra dictum, cum alia sint calida, alia frigida, secundum excessum caloris, vel magnitudinem febris, nunc hæc, nunc illa eligenda. Refrigerantibus semper aliquid addendum, ut concoctio juvetur. Sæpius denique, & in parva quantitate exhibeantur, hoc quidem, ne fluxus subitò sistatur, illud, ut diutius in intestinis hæreant.

LXI.

Si suspicio adsit veneni, ubi possibile erit, statim vomitu rejiciatur, si non, ad alexipharmaca confugiendum, ut vires veneni obtundantur. Commendatur Smaragdus præparatus, crystallus, cornu cervi, bolus armenus, & omnia ferè quæ in febribus pestilentialibus usurpari possunt.

LXII.

Neque nos moveat quorundam error, ut à Topicis desistamus, cum experientia comprobet, cataplasmata, emplastra, linimenta, unguenta, & alia externa, non solum non nocuisse, sed dolorum, imò totius mali obliterationem induxisse, *Aetius tetr. 3. sermon. 1. cap. 45.* Observetur tamen semper conditio causæ, personæ laborantis, & temporis.

LXIII.

His ritè peractis ad ulceris curationem progrediendum. Indicat autem ulcus sui consolidationem, cum sit continui solutio. Consolidatio ista, ut rectè instituatur, sordes prius per mundificantia

ita tollendæ, tum carnes per σαρκωτικὰ generandæ , denique cicatrix inducenda.

LXIV.

Si ulcus exiſtat in tenuibus inteſtinis , proſunt mundificantia per os aſſumpta , quæ parari poterunt , ex decocto cicerum rubrorum , & melle roſarum ſolutivo, ex aqua hordei, & ſyrupo roſarum ſolutivo, ex emulſione amygdalarum amararum, & ſacharo rubro, ex ſero lactis, hydromelite, & ſimilibus.

LXV.

Laborantibus verò inteſtinis craſſioribus , clyſteres magis commendantur. Componuntur ex decocto praſſij, hordei, addito melle roſarum , vel ſacharo rubro. Item ex vino rubro , & melle roſarum, ex decocto cicerum rubrorum, ex ſero lactis, ex hydromelite, ex decocto roſarum , ficuum , plantaginis cum melle roſarum vel hydromelite, vel ſero lactis.

LXVI.

Vbi ulcus ita mundatum erit, carne implendum eſt , cicatrixque inducenda. Conducunt ad id σαρκωτικὰ, quæ vel per os aſſumuntur , vel per inferiora injiuntur. Debent autem præter vim ſtypticam etiam absſterſoria quadam facultate pollere , nam ulcere à ſordibus, & pure rite mundificato, natura per ſe incarnare poterit. Habemus C.C. uſtum, ſanguinem draconis, bolum armenum, maſtichen, decoctum radicis tormentillæ , roſarum rubrarum cum vino rubro & aqua. Succum hederæ terreſtris, decoctum plantaginis , ſaniculæ , virgæ aureæ , agrimoniæ , piloſellæ cum melle roſarum, tragacantha , bolo armeno, & ſimilibus. Ex quibus omnibus nunc potiones, nunc enemata ratione ſubjecti , loci affecti , intentionisque Medici parari poterunt.

LXVII.

Reſtat ut de Chirurgicis remediis aliquid dicamus. Suadent

aliqui

aliqui venæ sectionem, nonulli dissuadent, nos adhibita tamen distinctione, affirmantium vices subimus, statuimusque venam secandam esse, ubi nimirum adsit vel vitiosus, vel copiosus sanguis, ubi adsit febris, ubi hepar calidum fluxioni det materiam, ubi denique consueta aliqua vacuatio sit suppressa. Respiciendum tamen ne adsit contraindicans, virium nempe prostratio, alias ea interdicimus. Proinde statim initio adhibenda, stantibus viribus; sit ea non copiosa una vice, sed parca, & aliquoties iterata. Si evacuatio sit suppressa, saphena secanda, si totum corpus sit plethoricum, Mediana, Epatica, vel Basilica aperiatur.

LXVIII.

Hæc de Dysenteria scripsisse sufficiant, neque enim intentionis fuit materiam, licet potuisset, longius extendere. Deo Opt. Max. sit laus, honor, & gloria, qui etiam omnes nostras actiones eo dirigere velit, ut cedant in Sacrosancti sui nominis gloriam, proximi salutem, & propriam instructionem.

COROLLARIA.

I.

An mucus ille, qui copiosè interdum in Dysenteria excernitur, sit pinguedo, an mucus, quo intestina naturaliter oblinuntur, an pus Plateri? Pinguedo non est, sed vel mucus vel pus suo modo.

II.

An omnis nigra excretio sit lethalis? Negat.

An

III.

An chalybis, ut & ferri, & ex iis paratorum medicamentorum usus in Dysenteria conveniat? Affirm.

IV.

An Diureticis utendum sit in Dysenteria? omnino.

V.

An aquarum Thermalium seu acidularum usus prodesse possit Dysentericis? Non nisi magna cum cautela.

VI.

An tenuibus ulceratis intestinis utilitatem aliquam clysteres habeant? Aff.

VII.

An fieri possit, quod acres humores in vētriculo geniti, hunc minimè corrodant, ad intestina verò ablegati, ea exulcerent? Aff.

VII.

An inter signa Diagnostica Dysenteriæ etiam ponenda febris? Neg.

IX.

An vinum Dysentericis conveniat? Disting.

FINIS.